

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research) เพื่อศึกษาภาวะสุขภาพจากการทำงานและปัจจัยการทำงานที่มีผลต่อการเกิดอาการผิดปกติทางระบบโครงร่างและกล้ามเนื้อและความเครียดของทันตแพทย์ที่ทำงานในสถานบริการของรัฐ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข จังหวัดเชียงใหม่ รวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนมีนาคม พ.ศ. 2551 ถึง พฤษภาคม พ.ศ. 2551

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ ทันตแพทย์ที่ทำงานในสถานบริการของรัฐ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 98 ราย ประกอบด้วยทันตแพทย์ที่สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวง จำนวน 81 ราย (งานทันตสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่, 2550) และทันตแพทย์ที่อยู่นอกสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวง เช่น กรมอนามัย กรมสุขภาพจิต กรมการแพทย์ จำนวน 17 ราย กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาทำการคัดเลือกกลุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ตามคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1. เป็นทันตแพทย์ที่ทำงานในสถานบริการของรัฐ สังกัดกระทรวงสาธารณสุขในจังหวัดเชียงใหม่
2. ยินดีและให้ความร่วมมือในการศึกษาวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

- เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามที่สร้างขึ้นมี 3 ส่วน ได้แก่
1. แบบสอบถามข้อมูลบุคคลทั่วไปและลักษณะงานที่รักษา ได้แก่ สถานที่ทำงาน เพศ อายุ น้ำหนัก ส่วนสูง โรคประจำตัว การออกกำลังกาย ระยะเวลาการทำงาน ลักษณะงานที่รักษา จำนวนผู้ป่วยที่ทำการรักษา การปรับอุปกรณ์ในการทำงาน ท่าทางในการทำงาน
  2. แบบสอบถามข้อมูลกลุ่มอาการผิดปกติทางระบบโครงร่างและกล้ามเนื้อ ผู้วิจัยปรับปรุงจากแบบสอบถามมาตรฐานเกี่ยวกับอาการผิดปกติทางระบบโครงร่างและกล้ามเนื้อ (standardized Nordic questionnaire) ของคูรินกาและคณะ (Kuorinka et al., 1987)

ประกอบด้วย ตำแหน่งของความผิดปกติ ลักษณะอาการผิดปกติ ความรุนแรงของอาการผิดปกติ ช่วงเวลาการเจ็บปวด และการจัดการกับอาการผิดปกติทางระบบโครงร่างและกล้ามเนื้อในช่วง 6 เดือนและ 7 วันที่ผ่านมา

3. แบบสอบถามข้อมูลสถานะความเครียด ผู้วิจัยได้ใช้แบบทดสอบความเครียดสวนปรงชุด 20 ข้อ (Suanprung Stress Test-20, SPST-20) ของโรงพยาบาลสวนปรง โดยผ่านการอนุมัติการใช้แบบทดสอบความเครียดจากผู้อำนวยการ โรงพยาบาลสวนปรง ลักษณะของแบบสอบถามประกอบด้วยคำถามที่เกี่ยวกับสาเหตุและอาการต่างๆที่มีผลกับความเครียด โดยจะเป็นการสำรวจว่าในระยะเวลา 6 เดือนที่ผ่านมา มีเหตุการณ์ใน 20 ข้อใดบ้างที่เกิดขึ้นกับกลุ่มประชากรที่ศึกษา แล้วให้ประเมินว่ารู้สึกอย่างไรต่อเหตุการณ์นั้น โดยคำถามแต่ละข้อจะมีคำตอบให้เลือก 5 อันดับ (5 point rating scale) ตั้งแต่ไม่รู้สึกเครียดจนถึงเครียดมากที่สุดดังนี้

1	หมายถึง	ไม่เครียด
2	หมายถึง	รู้สึกเครียดเล็กน้อย
3	หมายถึง	รู้สึกเครียดปานกลาง
4	หมายถึง	รู้สึกเครียดมาก
5	หมายถึง	รู้สึกเครียดมากที่สุด

จากการประเมินตามขั้นตอนดังกล่าว ในส่วนของการให้คะแนนนั้น หากตอบข้อ 1 ให้ 1 คะแนน ตอบข้อ 5 ให้ 5 คะแนน ถ้าตอบข้ออื่นๆ ระหว่างนั้นก็ให้คะแนนอยู่ในช่วงนั้นตามลำดับ ส่วนข้อที่ไม่ได้ตอบ ให้ 0 คะแนน การประเมินโดยการนำคะแนนที่ได้มารวมกันและทำการแปลผล ออกเป็น 4 ระดับ ดังนี้

ระดับ 1 : คะแนนอยู่ในช่วง 0-24 คะแนน ระดับความเครียดต่ำ

ระดับ 2 : คะแนนอยู่ในช่วง 25-42 คะแนน ระดับความเครียดปานกลาง

ระดับ 3 : คะแนนอยู่ในช่วง 43-62 คะแนน ระดับความเครียดสูง ต้องการทางจัดการกับความเครียด

ระดับ 4 : คะแนนอยู่ในช่วง 63-100 คะแนน ระดับความเครียดรุนแรง ต้องให้การดูแลอย่างเร่งด่วน เพื่อลดความกดดันบีบคั้นที่มีอย่างมากมาย ก่อนที่จะเกิดอันตรายอื่น ๆ ตามมาจากผลของความเครียดที่รุนแรงนั้น

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

แบบสอบถามกลุ่มอาการผิดปกติทางระบบโครงร่างและกล้ามเนื้อ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามข้อมูลกลุ่มอาการผิดปกติทางระบบโครงร่างและกล้ามเนื้อที่ได้รับการปรับปรุงจากแบบสอบถามมาตรฐานเกี่ยวกับอาการผิดปกติทางระบบโครงร่างและกล้ามเนื้อ (standardized Nordic questionnaire) ของคูรินกาและคณะ (Kuorinka et al., 1987) ไปพิจารณาเนื้อหาและขอข้อเสนอแนะจาก ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ประกอบไปด้วย ทันตแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านชีวอนามัย 1 ท่าน ทันตแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพจิต 1 ท่าน เทคนิคการแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการยศาสตร์ 1 ท่าน หลังจากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไข ไปทดลองใช้ทันตแพทย์ที่ทำงานในสถานบริการของรัฐ สังกัดกระทรวงสาธารณสุขที่ไม่ได้ทำงานอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 15 ราย เพื่อทดสอบความชัดเจนของข้อความ ความเหมาะสมของลำดับข้อความ แล้วนำมาพิจารณาปรับปรุงข้อความที่ยังไม่ชัดเจนให้มีความเหมาะสม

แบบสอบถามข้อมูลสภาวะความเครียด

แบบสอบถามข้อมูลสภาวะความเครียดได้ใช้แบบทดสอบความเครียดสวนปรงชุด 20 ข้อ (Suanprung Stress Test-20, SPST-20) ของโรงพยาบาลสวนปรง ซึ่งได้มาจากการปรับสร้างเครื่องมือให้มีขนาดเล็ก เพื่อใช้ในงานสำรวจอย่างรวดเร็วจากแบบทดสอบความเครียดสวนปรงชุด 104 ข้อ (Suanprung Stress Test-104, SPST-104) และชุด 60 ข้อ (Suanprung Stress Test-60, SPST-60) โดย นพ.สุวัฒน์ มหัตนรินทร์กุล และคณะผู้ร่วมวิจัยได้มีขั้นตอนในการดำเนินการปรับสร้างเครื่องมือให้เป็นแบบทดสอบความเครียดสวนปรงชุด 20 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. การสร้างเครื่องมือ

- คณะวิจัยตั้งข้อความที่เกี่ยวข้องกับความเครียดตามข้อมูล หรือตามทฤษฎีที่ได้กล่าวไว้ โดยแบ่งศึกษาออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ๆ คือ ระดับความไวต่อความเครียด ที่มาหรือสาเหตุของความเครียด และอาการของความเครียด จำนวนทั้งหมด 245 ข้อ ซึ่งไม่บังคับให้ตอบทุกข้อ ผู้ตอบเลือกตอบเฉพาะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง

- หาความแม่นยำตามเนื้อหา (Content validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบ

- ปรับปรุงข้อความของแบบวัดความเครียดจนเหลือ 231 ข้อ

- นำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลทั่วไปจำนวน 149 คน

- นำแบบทดสอบมาปรับปรุง และคัดเลือกเฉพาะข้อคำถามที่เลือกตอบมาก คือ เลือกตอบ > 30% เหลือข้อคำถามจำนวน 104 ข้อ

- หาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดแต่ละส่วน ซึ่งได้ค่า alpha มากกว่า 0.7 ขึ้นไป

2. การหาคุณภาพของเครื่องมือ

- นำแบบวัดที่ได้มาใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลทั่วไป จำนวน 523 คนพร้อมกับวัดความตึงตัวของกล้ามเนื้อด้วยเครื่อง EMG biofeedback

- หาค่าความสัมพันธ์ระหว่างแบบวัดความเครียดแต่ละส่วนกับค่า EMG พบว่าทุกส่วนมีความสัมพันธ์กับเครื่องมือมาตรฐานที่ใช้ อย่างมีนัยสำคัญ ($P < 0.05$) แสดงว่าเครื่องมือที่สร้างขึ้น มีความแม่นยำตรง (Validity) สำหรับคนไทยอย่างมีนัยสำคัญที่ความเชื่อมั่น 95%

3. การแบ่งระดับความเครียดของเครื่องมือ

- แบ่งระดับความเครียดของแบบวัดระดับความเครียดโดยใช้ Normalized T-Score อิงตามเกณฑ์ของค่า EMG biofeedback ซึ่งแบ่งระดับความเครียดออกเป็น 4 ระดับ คือ เครียดต่ำ เครียดปานกลาง เครียดสูง และเครียดรุนแรง

4. การปรับเครื่องมือให้มีขนาดเล็กลงพร้อมกับหาคุณภาพของเครื่องมือ

- นำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ปัจจัยสัปดาห์ตัวแปรให้เหลือน้อยที่สุดจะเหลือข้อคำถามจำนวนทั้งหมด 60 ข้อ โดยยังคงมีค่าความเชื่อมั่น Cronbach' s alpha reliability coefficient > 0.7 และยังคงความสัมพันธ์กับค่า EMG อย่างมีนัยสำคัญ ($P < 0.05$) ได้เครื่องมือวัดความเครียดชุด 60 ข้อ (SPST -60) ซึ่งยังแบ่งการศึกษาเป็น 3 ส่วน เช่นเดียวกับแบบวัดชุด SPST-104 ข้อ

5. การปรับเครื่องมือให้มีขนาดเล็กที่สุดเพื่อใช้ในการสำรวจอย่างรวดเร็ว

- โดยนำตัวแปรที่ได้ในขั้นตอนที่ 4 เฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับที่มาและอาการของความเครียดมาวิเคราะห์ปัจจัย ได้แบบวัดความเครียดมีจำนวนข้อคำถามเพียง 20 ข้อ โดยมีค่าความเชื่อมั่น Alpha 0.9110 และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ กับ EMG biofeedback ($r = 0.3775$) ที่ $P < 0.05$

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาครั้งนี้มีการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง โดยก่อนการศึกษาผู้วิจัยนำโครงร่างการค้นคว้าอิสระเข้ารับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยสาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อผ่านการอนุมัติแล้ว ผู้วิจัยทำการชี้แจงวัตถุประสงค์และขั้นตอนการทำวิจัย พร้อมทั้งขอความยินยอมในการเข้าร่วมวิจัยด้วยการลงนามยินยอมเข้าร่วมการวิจัย และขอความร่วมมือในการรวบรวมข้อมูล โดยแจ้งสิทธิในการเข้าร่วมหรือถอนตัวระหว่างการทำวิจัยโดยไม่เกิดผลเสียหายต่อกลุ่มตัวอย่าง การนำเสนอผลงานวิจัยจะนำเสนอในภาพรวมโดยไม่ระบุชื่อของกลุ่มประชากร ข้อมูลที่ได้จะเก็บไว้เป็นความลับและนำมาใช้เพื่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เท่านั้น

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

1. ผู้วิจัยทำหนังสือจากคณบดีคณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ถึงผู้อำนวยการโรงพยาบาลสวนปรุง เพื่อขออนุมัติการใช้แบบทดสอบความเครียดสวนปรุงในงานวิจัย โดยแจ้งวัตถุประสงค์ของการทำวิจัย
2. ผู้วิจัยส่งใบชี้แจงวัตถุประสงค์ของการทำวิจัย เพื่อขอความร่วมมือในการกรอกแบบสอบถาม ยินยอมการเข้าร่วมในการวิจัย (Informed consent) และการแจ้งสิทธิในการเข้าร่วมการวิจัย พร้อมแบบสอบถามด้านอาการผิดปกติทางระบบโครงร่างและกล้ามเนื้อและความเครียดทางไปรษณีย์พร้อมแนบซองเปล่าที่จำหน่ายซองถึงผู้วิจัยพร้อมติดแสตมป์ และหากส่งแบบสอบถามไป 2-3 สัปดาห์ ยังไม่ได้รับคืน จะทำการติดตามผลโดยส่งแบบสอบถามฉบับใหม่ไปให้พร้อมซองส่งคืนด้วย โดยอ้างเหตุผลว่าที่ส่งไปครั้งแรกอาจสูญหายและขอความกรุณาให้ตอบกลับ หากไม่ได้รับคืนอีกจะทำการโทรศัพท์เพื่อขอสัมภาษณ์ และหากกลุ่มประชากรอยู่ไม่ไกลก็จะไปติดตามด้วยตนเอง เพื่อให้ได้แบบสอบถามคืนมามากที่สุดเท่าที่จะทำได้
3. ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามหลังการรวบรวมข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลครบสมบูรณ์แล้วก็นำมาศึกษาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้สถิติ ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคล วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา
2. ข้อมูลอาการผิดปกติทางระบบโครงร่างและกล้ามเนื้อ วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและคำนวณอัตราความชุกของอาการผิดปกติทางระบบโครงร่างและกล้ามเนื้อ
3. ปัจจัยด้านการยศาสตร์จากการทำงาน วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา
4. การหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการยศาสตร์และความชุกของกลุ่มอาการผิดปกติทางระบบโครงร่างและกล้ามเนื้อ ใช้สถิติไคสแควร์ (χ^2) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved